

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ЗАКАРПАТСЬКІ ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Випуск 23
Том 1

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

УКРАЇНСЬКА МОВА

Антофійчук А.М. СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ ОФОРМЛЕННЯ ЕПІСТОЛЯРНОГО ДИСКУРСУ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ.....	9
Бабій І.О. АКТУАЛІЗАЦІЯ СЛОВА-ОБРАЗУ «ЗЕМЛЯ» У НОВЕЛІСТИЦІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА.....	13
Близнак К.Р., Свідченко Р.О. АСОЦІАТИВНЕ ПОЛЕ КОНЦЕПТУ ВІЙНА У СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ.....	18
Бузько С.А. ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НЕЛІТЕРАТУРНОЇ ЛЕКСИКИ В ТЕКСТАХ НОВІТНІХ УКРАЇНСЬКИХ ПІСЕНЬ ВОЄННОГО ЧАСУ.....	24
Булик-Верхола С.З. МОВНИЙ ОБРАЗ РОСІЇ ЯК ВОРОГА (НА МАТЕРІАЛІ ЗМІ ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ).....	29
Вікторіна О.М. НАЗВИ СТРАВ ІЗ ВАРЕНОГО ТІСТА (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ПИСЬМЕННИКІВ ХVIII–ХІХ СТ.).....	34
Вільчинська Т.П., Вільчинський О.К. КОНЦЕПТ «БОГ» У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ Б.-І. АНТОНИЧА ТА П. СОРОКИ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ.....	41
Волянчук І.О. ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	47
Вусик Г.Л., Павлик Н.В. НЕОЛОГІЗМИ ЯК МОВНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2022 РОКУ.....	52
Gao Yuanquan, Yaremchuk I.V. PRINCIPLES OF SELECTION OF EDUCATIONAL TEXTS FOR STUDENTS OF CHINESE UNIVERSITIES WHO STUDY UKRAINIAN AS A SPECIALTY.....	58
Гдакович М.С. РИТОРИЧНИЙ ІДЕАЛ ЛЕСІ УКРАЇНКИ.....	61
Горда О.М., Трушко О.М. ТЕКСТОЦЕНТРИЧНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	66
Демиденко Г.Г. МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРОКСЕМІЧНИХ ЗАСОБІВ КОМУНІКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ФРАЗЕМИКИ).....	70

РОЗДІЛ 2

ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

Анатайчук І.М., Олешкевич І.П., Сазонова В.С. ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ.....	76
Бігдай М.О. СИНТАКСИЧНИЙ КОНЦЕПТ 'СТАН' НА ОСНОВІ АНГЛІЙСЬКИХ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ ДОДАТКОВИХ РЕЧЕНЬ.....	84
Братиця Г.Г. «ЧЕРВОНА» ВІЙНА В. БОРХЕРТА.....	88
Веремчук Е.О. СТРУКТУРНИЙ ВИМІР АНГЛОМОВНОГО ЕТИЧНОГО КОНЦЕПТУ JUSTICE.....	93
Вискушенко С.А., Мосієнко О.В. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ, ГРАМАТИЧНІ ТА ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ ТВАРИННИЦТВА.....	98
Vorona T.O. ELECTRONIC RESOURCES AS AN ADDITIONAL TOOL FOR STUDYING GERMAN.....	102
Гудима Г.Б. ВИКОРИСТАННЯ АНГЛІЦИЗМІВ У ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ.....	107
Humeniuk N.H. PRAGMA-COMMUNICATIVE ASPECT OF THE UK PRIME MINISTER BORIS JOHNSON'S ADDRESS TO THE NATION ON THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE, 02.24.2022.....	112
Дейчаківська О.В. ПРЕДИКАТИВНІ ПРИКРЕТНИКИ У СКЛАДІ ЕКСПРЕСИВНИХ МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ ЯК ТАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНТАКТНО-ВСТАНОВЛЮЮЧОЇ СТРАТЕГІЇ.....	118
Diachuk N.V., Biliuk I.L. SPEECH CHARACTERISTICS OF A LITERARY TEXT PERSONAGE AT SEMANTIC LEVEL.....	122
Залужна О.О., Магльона В.Р. МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ В ОГЛЯДАХ КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ YOUTUBE ВІДЕО АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ВЛОГЕРІВ).....	126
Ізотова Н.П. ТИПОЛОГІЯ ІГОР У НАРАТИВІ: УНІВЕРСАЛЬНІ ТА ІДІОСПЕЦИФІЧНІ РИСИ.....	130
Kalynovska I.M., Koliada E. K. UKRAINIAN ECONYMS IN SASKATCHEWAN: ETHNO- AND SENSORY-LINGUISTIC ASPECTS.....	136

посуду і кухонного начиння. Братислава – Пряшів : Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі, Відділ української літератури в Пряшеві, 1981. 211 с.

Гоголь – Гоголь Н. В. Полн. собр. соч. М., 1952. Т. 9. 600 с.

Грінченко – Грінченко Б. Словарь української мови : у 4 т. Київ, 1907–1909. Т. 1–4.

Даль – Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. / Вступ. ст. А.М. Бабкина, В.П. Вомперского. М. : Рус. яз., 1998. Т. 1–4. Наст. изд. воспр. изд. 1955 г., напеч. со 2-го изд. (1880–1882 г.).

ЕССУМ – Митрополит Іларіон. Етимолого-семантичний словник української мови: У 4 т. / За ред. Ю. Мулика-Луцика. Вінніпег, 1982 Т. II. 399 с.

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: У 7 т. / За ред. О. С. Мельничука. Київ, 1982–2006. Т. 1–5.

СМУ – Словник московсько-український / В. Дубровський. К.: Вид-во «Рідна мова», 1918. 545 с.

СРУ – Словник російсько-український: У 4 т. / М. Уманець, А. Спілка. Л., 1896 р. Т. 1–4.

СУМ – Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

Манти. URL: <https://cutt.ly/WSHxQI5>

ПГ – Подільська губернія. URL: <https://cutt.ly/6WrV5O5>.

ПР – Популярні рецепти. URL: <https://cutt.ly/9D5nFYG>

УДК 811.161.2 : 81'42

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.1.7>

КОНЦЕПТ «БОГ» У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ Б.-І. АНТОНІЧА ТА П. СОРОКИ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ

THE CONCEPT OF "GOD" IN POETIC CREATIVITY B.-I. ANTONICH AND P. SOROKA: LINGUOCOGNITIVE ANALYSIS

Вільчинська Т.П.,

orcid.org/0000-0003-4881-6132

доктор філологічних наук, професор,

професор кафедри загального мовознавства і слов'янських мов

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Вільчинський О.К.,

orcid.org/0000-0001-8369-1692

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,

доцент кафедри журналістики

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Стаття присвячена аналізу лінгвокогнітивної природи концепту «Бог» у кращих філософсько-релігійних текстах Б.-І. Антонича і П. Сороки. З огляду на об'єктивну складність і загальну малодослідженість усього комплексу проблем, пов'язаних з аналізом релігійної поезії та окресленням нового лінгвістичного підходу до її вивчення, тема статті є актуальною. Метою розвідки було з'ясувати особливості лінгвалізації концепту «Бог» у поетичній творчості двох українських письменників, розділених між собою майже столітнім проміжком. Основним методом послужив концептуальний аналіз. У ході дослідження було розглянуто особливості вербалізації концепту «Бог» та з'ясовано його семантико-когнітивні особливості у віршованих текстах Б.-І. Антонича і П. Сороки. Встановлено, що в поезії Б.-І. Антонича номінативне поле дослідженого концепту включає більше назв, серед яких чимало яскравих індивідуально-авторських парафраз. Щодо семантики, то у творах обох авторів концепт «Бог» реалізується як полісемантичний, когнітивно багатограний лінгвоментальний феномен. Здебільшого концептуальні смисли в його структурі є експліцитно вираженими, рідше імплікуються в тексті. Дослідження показало, що новаторські пошуки обох письменників у релігійно-філософській поезії органічно вписуються в загальну естетично-світоглядну парадигму, в якій розвивається світова культура. Осмислення поняття Бога наснажувало Б.-І. Антонича та П. Сороку потужною енергетикою, спонукало до нових способів образотворення, не знаних раніше в українській релігійній поезії. Дослідження, присвячені подальшому студіюванню сакральних текстів в українській національній культурі, зокрема в когнітивному аспекті, вважаємо перспективними.

Ключові слова: концепт, Бог, релігійна поезія, лінгвокультура, вербалізатор, концептуальний смисл, Б.-І. Антонич, П. Сорока.

The article is devoted to the analysis of the linguocognitive nature of the concept of "God" in the best philosophical and religious texts of B.-I. Antonych and P. Soroka. Of point of view on the objective complexity and general lack of research of the whole complex problems related to the analysis of religious poetry and the delineation of the new linguistic approach to its study, the topic of the article is relevant. The purpose of intelligence was to find out the peculiarities of the linguization of the concept of "God" in poetic works of two Ukrainian writers, shared from each other almost a century. The main method was conceptual analysis. In the course of the research the peculiarities of verbalization were considered concept of "God" and clarified its semantic and cognitive features in poetic texts B.-I. Antonych and P. Soroka. It is established that nominative field of the studied concept in poetics B.-I. Antonych's, includes more titles, among which are many vivid individual-author paraphrases. Concerning semantics, in the works of both authors the concept of "God" is realized as polysemantic, cognitively multifaceted, linguoamental phenomenon. For the most part, the conceptual meanings in its structure are explicit expressed, less often implied in the text. Research has shown that innovative searches for both writers in religious and philosophical poetry organically fit into the general aesthetic and worldview paradigm in which world culture is developing. Understanding the concept of God inspired of powerful energy and encouraged B.-I. Antonych and P. Soroka, to find new ones methods of image formation not previously known in Ukrainian religious poetry. Researches on the further study of sacred texts in Ukrainian national culture, in particular in the cognitive aspect, we believe promising.

Key words: concept, God, religious poetry, linguistic culture, verbalizer, conceptual meaning, B.-I. Antonich, P. Soroka.

Постановка наукової проблеми та її значення. На початку ХХІ ст. повноцінне формування нової системи культурних цінностей в Україні не може відбуватися в тому духовному вакуумі, що створювався протягом століть, відмежовуючи сучасну українську літературу від власної національно-історичної спадщини і західної культури, від найважливіших досягнень у галузі гуманітарних наук, зокрема тих, що торкаються різних аспектів релігійної свідомості. Тому пошук істинних цінностей сьогодні значною мірою передбачає актуалізацію багатой літературної спадщини українського народу в духовному світі сучасника.

Пріоритетним при цьому стає вивчення релігійно-філософської поезії. Попри те, що її феномен привертає увагу уже протягом тривалого періоду, вона, як і раніше, належить до малодосліджених. Здебільшого її розглядали на локальних синхронних зрізах, наприклад, у контексті загальносвітоглядної (Е. Соловей), соціально-психологічної (Л. Голомб), історіософської (С. Козак), біблійної (В. Антофійчук, В. Сулима) та деяких інших парадигм. При цьому перевагу віддавали тим митцям і творам, що традиційно залучалися до першорядних, тоді як великі обшири української поезії ще потребують свого дослідження. З огляду на об'єктивну складність і малодослідженість усього комплексу проблем, пов'язаних із розвитком української релігійно-філософської поезії, тема, присвячена аналізу концепту «Бог» у поетичній творчості Б.-І. Антонича і П. Сороки, без сумніву, є актуальною.

Нові перспективи відкриває когнітивний підхід. Досягнення лінгвістичної когнітології, аксіологічної культурології забезпечують застосування ефективних методик концептуального аналізу художніх текстів, спрямованих на моделювання як окремих концептів, так і цілих концептосфер, виявлення особливостей їх мовного втілення у творчості українських письменників. Такий підхід до вивчення художньої спадщини,

зокрема поетичної, що належить до вагомих естетичних і духовних надбань народу, базуючись на ізоморфізмі мовних і культурних понять, їх взаємозалежності, передбачає здійснення комплексних, інтердисциплінарних досліджень. А єдність поетичності і сакральності якраз і виступає тією рушійною силою, що сприяла і сприяє поступу українського словесного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спираючись на досягнення лінгвокогнітології, лінгвокультурології, етнолінгвістики і прагмалінгвістики, сучасні українські мовознавці все частіше розглядають окремі сакральні концепти (концептуалізовані поняття, образи): Т. Вільчинська, Л. Гнатюк, В. Кононенко, Т. Космеда, Т. Радзівська, М. Скаб, Л. Шевченко, О. Ясіновська та ін. Аналізу концептосфери БОГ в українському мовно-національному просторі присвячена монографія П. Мацьківа.

Щодо творчості Б.-І. Антонича і П. Сороки, то вона залишається поки що малодослідженою. У свій час вульгаризаторський соціалістичний підхід до вивчення літератури не дозволив радянським критикам належно поцінувати Б.-І. Антонича, лише в 60-х роках ХХ ст. після тривалого забуття почали з'являтися друком окремі його твори. Можливо, саме складність філософського мислення поета і спричинила неоднозначність в оцінках його спадщини, зокрема звинувачення в «аполітичності», надмірності релігійних мотивів і под. Творчий доробок Б.-І. Антонича студіювали більшою мірою літературознавці, як-от Ю. Андрухович, І. Бетко, М. Ільницький, В. Махно, М. Неврлий, Л. Стефанівська. На мовні особливості принагідно звертали увагу такі науковці, як Т. Вільчинська, В. Грещук, Л. Невідомська.

Намагаючись відповісти на запитання, у чому ж криється магічний дар Антоничевого поетичного слова, що спонукало його до своєрідного моделювання дійсності, дослідники вказували на різні чинники – від врослості поета в шевченківську

традицію (Д. Павличко) до перегуків із творчістю П. Тичини (М. Жулинський), Г. Лорки (І. Драч). Очевидно, мали рацію науковці, зауважуючи, що лише завдяки тлумаченню Антоничевої поезії як міфосвіту можна охопити все багатство авторського світогляду (М. Новикова).

П. Сорока репрезентує інше покоління українських письменників. Його творча діяльність припадає на кінець ХХ – початок ХХІ ст. У літературу він увійшов як автор поетичних і прозових текстів, талановитий есеїст, літературний критик. Сьогодні більш ніж пророчо звучать слова про те, що, хронологічно не досягнувши старости, П. Сорока заповзявся видавати свої щоденники («Денники»), які повною мірою можна вважати українським витвором, винаходом (Л. Різник). Митець постійно ділиться із читачем своїми роздумами про сутність людського життя, природу, душу, шляхи розвитку сучасної і класичної літератури. Можливо, тому так вражає своєю внутрішньою відвертістю, відкритістю, щирістю.

І хоча двох митців розділяє часовий проміжок майже у сто років, знаходимо в їхній творчості багато спільного. Тексти обох – це книги не для швидкого бездумного читання, вони спонукають читача до внутрішньої роботи думки, відбивають складний і суперечливий та водночас такий близький кожному, хто б'ється над вічними пошуками істини, авторський світ. Проте найбільше їх об'єднують релігійні мотиви, що становлять тривку основу їхнього світобачення. І Б.-І. Антонич, і П. Сорока увійшли в українську літературу як творці неперевершених поетичних сакральних текстів, автори складної релігійно-філософської поезії, що демонструє багато спільного. Обидва письменники оспівують красу природи, апелюючи в такий спосіб до бога космології, але й відчувають глибоку відповідальність перед християнським Богом, тому таким переконливим виглядає створений ними художній світ, наповнений первісною сакральною таїною та високою християнською духовністю. Слова І. Бетко, сказані нею про твори Б.-І. Антонича, стосуються також і Сорокиних текстів: «У поезії відображено різні стадії здобуття й осмислення нумінозного досвіду, починаючи від наївно-цілісної, предметно-персоніфікованої віри дитини – через складні релігійні пошуки дорослої особи – до осягнення стану духовної інтеграції оновленої людини з Богом» [2, с. 175].

Матеріалом дослідження в Б.-І. Антонича послужили насамперед твори з поетичних збірок «Привітання життя», «Велика гармонія», «Три перстені», «Зелена євангелія», в яких автор то роз-

каюється за свої поганські захоплення та повертається до християнського Бога, то знову шукає гармонії в єднанні з природою рідної Лемківщини. Подібні мотиви повною мірою перегукуються із Сорокиними з книги поезій «Лісові псалми», де, за словами самого автора, він намагався, щоб «звучала світла літургійність, яку відчуваєш душею, коли входиш під крони дерев» [8, с. 3].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження концепту «Бог» в українському культурно-лінгвальному просторі, специфічні особливості реалізації якого спостерігаємо в поетичній творчості Б.-І. Антонича і П. Сороки.

Виклад основного матеріалу й **обґрунтування результатів дослідження.** Попри те, що феномен концепту в останні десятиліття набув значного поширення і став так званим «модним» об'єктом вивчення в сучасній науковій парадигмі, його і досі тлумачать по-різному. У статті послугуємося визначенням українських дослідниць Т. Космеди та Н. Плотнікової, які під концептом розуміють «багатовимірне культурно значуще соціопсихічне утворення у когнітивній свідомості, опредмечене у тій або тій мовній формі», зауважуючи, що його аналіз обов'язково потребує доповнення даними інших наук – культурології, історії, психології, етнографії тощо [6, с. 41-42]. Із погляду когнітивної лінгвістики моделювання концептів, що функціонують у поетичній мові, спирається на виявлення їхнього загальнономовного розуміння, зумовленого як семантикою основних вербалізаторів, так і численними концептуальними смислами, що якраз і дає змогу визначити особливості мовомислення автора.

Звернення до художнього тексту, за словами В. Кононенка, «забезпечує, так би мовити, внутрішню глибинну характеристику концепту, його, можливо, приховані, підсвідомі або несвідомі, архетипні підвалини... Більше того, письменник, якщо він справді виразник народних ідеалів, передає – свідомо чи не свідомо – не лише властиві йому уявлення про смисл концепту, але й етнопсихологічні, психолінгвістичні основи загальнонародного розуміння концептуальних понять» [5, с. 15].

Щодо концепту «Бог», то основним його іменем в українській етнолінгвотрадиції є насамперед однойменна лексема, у тлумаченнях якої зазвичай акцентуються ті дефініційні ознаки, що характеризують семантичний прототип Бога в науковій та мовній свідомості, тобто його як «надприродну істоту, що створила світ і керує ним та вчинками людей» [3, с. 58]; «божество долі, щастя, блага, багатства..., у християнстві – *Творець, Господь, Владика Неба, Цар Небесний*» [4, с. 43].

У Святому письмі та різних теологічних джерелах зазначається, що Бог наділений вищими духовними якостями, як-от святість, вічність, праведність, велич, могутність, мудрість, справедливість, милосердя, доброта та ін., що у мові засвідчують відповідні номінації на зразок: *Господь, Господь Бог, Пан Бог, Творець, Творитель, Спаситель, Всевишній, Вседержитель, Цар (Отець, Владика) Небесний*, різною мірою представлені в досліджуваних текстах.

Б.-І. Антонич і П. Сорока також віддають перевагу назвам *Бог* і *Господь*, пор.: *Співай, душе моя, могутню пісню Богу...* [1, с. 233] і *Не віднімай в мене, Боже, цей рай, / Що я собі маю* [8, с. 70] та *Господи, помилуй від темноти зору* [1, с. 232] і *І сам Господь, затамувавши подих, / Кладе незримий палець на уста* [8, с. 57]. Обидва поети використовують також назви *Пан*, яка в Б.-І. Антонича виступає насамперед компонентом парафрастичних сполук на зразок: *Пан тиші і реву бур, Пан барв і звуків*; пор. у П. Сороки: *Ти хоч спитайся, мій Пане, мене, / Чи я цього хочу* [8, с. 70] та *Янгол*, напр.: *Вже долоня Янгола торкнулася гордого чола...* [1, с. 223] і *Тут можна опертись на Янгола тепле плече* [8, с. 65].

Водночас аналіз показав, що в поезиці Б.-І. Антонича представлені номени на позначення усіх трьох Божих Осіб: *...устами чорними від пилу, що їхні губи припорошить, / моління шлють Христу і Духу* [1, с. 88]. Рідше він вживає біблійні назви Бога: *Прасвітлий, Праєдиний, що мене... / в саду життя величнім посадив і грієш сонцем ласки!* [1, с. 121]; натомість частіше творить оригінальні парафрази: *Великий Жнець Душ, Творець сотні місяців, мільйона зір, Майстер осяйної музики етеру, Настройник дня і ночі, Сонячна правда, Сонячне Слово (...бо є найвища Влада Влад, / що присуд ізрече* [1, с. 248], а також використовує займенники *Він, Ти, Той* у різних відмінкових формах: *Коли кличеш поночі – Він є, / коли кличеш помочі – Він є...* [1, с. 213], або... *для Тебе б'ють у струни віщі гусярі* [1, с. 232], чи *Це Той, що із долони кидає вітри* [1, с. 123].

У текстах П. Сороки номінативне поле концепту «Бог» формують також біблійні номінації: *Бо, може, це з природою злиття / І є найвища єдність із Всевишнім?* [8, с. 7]; зрідка – парафрастичні: *Коли лісову порцеляну творив всемогутній / складув* [8, с. 65] та займенникові: *Господи, / рай Твій це, мабуть, ліси, / повні красою уцерть* [8, с. 28].

Специфіку авторської художньої манери Б.-І. Антонича визначають назви, презентовані численними зразками вторинної номінації, як-от: *любов, потіха, краса, музикант, диригент, акорд*

та ін.: *Він – акорд музичний, / Він – камертон, що стріть серце твоє, / Він – звук Досконалий, Величний* [1, с. 213] або *Ти Добро й Краса* [1, с. 220]. У текстах П. Сороки подібні уявлення частіше імплікуються: *Що вищої краси нема на світі, / ...І радісно її боготворити* [8, с. 51].

Аналіз вербалізаторів досліджуваного концепту значною мірою засвідчує його полісемантичність. Важливо наголосити, що в поетичних текстах обох авторів ядерними в його семантичній структурі є насамперед ті компоненти, через які об'єктивуються уявлення про велич, всемогутність, вічність, доброту, милосердя Бога, пор.: *Він єдиний Бог величний* [1, с. 233]; *... всюди, всюди є – Великий та Єдиний* [1, с. 213] і *Боже великий, навчи мене жити... / Боже безсмертний, навчи помирати* [8, с. 36] або *Про Тебе, добрий Боже, мріє кожне людське серце* [1, с. 232] і *Доки сонце – зряче серце Бога – / Ще цілує і жаліє всіх* [8, с. 50].

Схожими в семантиці досліджуваного концепту є й інші традиційні як для язичницького, так і для християнського світогляду, компоненти, напр.: «Той, хто створив світ» (*...о прийди, Всесильний Творче, злинь до нас, немов роса* [1, с. 220] і *Божим словом створені усі ми, / Боже слово розуміють всі* [8, с. 54]); «Який дбає, піклується про нього і людей» (*Це Той, що... із перших світу днів піклується аж досі!* [1, с. 123] та *Бог мене не залишить / Без своєї опіки... / Бог мене не покине* [8, с. 55]); «Який асоціюється із дбайливим господарем, розпорядником» (*О, Боже, стережи в завію / і людські, і звірячі кубла* [1, с. 181] і *Де Господь подбає, / аби лісу / Стачило на нашому віку* [8, с. 24]).

Водночас у поетичних текстах Б.-І. Антонича вказані смисли більшою мірою увиразнюються. Так, уявлення про Бога образно розгортаються через концептуальні смисли «Той, хто керує історією»: *Ще вирівняє Бог могили / колесами історії* [1, с. 248]; «Який асоціюється також із руйнівною силою»: *Це Той, що створює й винищує світи* [1, с. 123]; «є мірилом істинних цінностей»: *... бо тільки Він один, щоб мірять непомильно!* [1, с. 124] і под.

Деякі з концептуальних фрагментів більшою мірою виявляються у творчості саме одного з авторів, як-от «Той, якого хочуть пізнати» у поетичному тезаурусі Б.-І. Антонича: *Пізнати знов Єдине і Важне, ... / та осягнути недосяжне* [1, с. 226] і «Який асоціюється з учителем» у поезіях П. Сороки: *Навчи мене, Господи, з неба молитись, як птаха... / Навчи мене, Боже, мовчати, як скошені трави...* [8, с. 29].

І хоча обидва поети з їхнім сонце- і земле- поклонінням часто боготворять красу природи, землю, життя, пор.: *Ти поклоняйся лише землі, землі, / землі стобарвній...* [1, с. 105] і *Добре цим лісом іти, / Вголос співати псалми...* [8, с. 61], жили вони все ж таки в сучасній світоглядній парадигмі, яка складалася в координатах християнського світоосмислення, християнських імперативів, тому постійно шукали гармонії в порозумінні з Богом. Пор.: *Усе моє життя – одне змагання / за найвищу, повну досконалість,... / за гармонію людини й Бога* [1, с. 239] і *Добре в цьому всесвіті Господньому / Злитися душею з усіма / І відчувати, що без твого подиху / Повної гармонії нема* [8, с. 39]. Саме в єднанні зі світом природи і Богом вбачають митці повну гармонію, напр.: *А сьогодні я / ...погодився із Богом та світом / і знайшов досконалу гармонію в серці* [1, с. 220]; *Бо, може, це з природою злиття / І є найвища єдність із Всевишнім?* [8, с. 7]. Для Б.-І. Антонича Бог – це насамперед «Той, хто обдаровує щастям, радістю, силою, талантом» (*Прийди, прийди до мене, Голубе Святий, ... / наповни серце щастям янгольської повноти* [1, с. 206], або *Ти любов, Ти нам знов до душі радість леш, / добрий Боже* [1, с. 229], чи *Він – кожній речі мелодію дає* [1, с. 213]); для П. Сороки – передусім «Той, хто дарує вічне існування, рідше – інші блага» (*Бог мені безсмертя обіцяє / Без тривоги, / без болю / і без сліз... / І отим, що прийдуть після мене, / Дарувати горну благодать* [8, с. 38] або *І збагнув – стою в майстерні Бога... / Ось де слово й щастя почерпну я, / Щоб сказати світу / «А-ли-лу-я!!!»* [8, с. 33]).

Обидва митці своє поклоніння бачать в уславленні Бога. Тому аналізувати досліджуваний концепт необхідно в тісному зв'язку з образом ліричного героя, який присутній майже в кожному вірші. В авторських текстах він постає то як просвітлений співець (*Співай, душе моя, пречисту пісню Богу* [1, с. 233] та *І, як дозволиш, / я буду і там / Твого творіння співцем* [8, с. 28]); то як зачарований поет (*Тепер на хвалу Божу / складати прості ямби* [1, с. 217], для якого або *поетику складає сам Бог* [1, с. 211], або який так пише, як *Бог поклав на душу* [8, с. 6]). Якщо в Б.-І. Антонича ліричний герой заслуханий у Божу музику: *Слухаймо великого концерту, як увечері / на фортепіано світу – кладе долоні Бог* [1, с. 207], то в поезиці П. Сороки – захопленій Божими акварелями: *Скоро Бог осінні акварелі / Домалює – й снігом замете... / А в мені все щупиться і терпне, / Ніби хтось надламує й мене* [8, с. 50].

Водночас ліричний герой в Б.-І. Антонича й П. Сороки славить не лише Бога, а й життя, землю, все живе на ній. Тому в семантиці аналізованого концепту постійно простежуються відголоски язичництва. Так, обидва автори поклоняються сонцю, світлу, пор.: *Ти для віч вічне світло...* [1, с. 229] або *Хай сонце – прабог всіх релігій – / золотопере й життєсійне, / благословить мій дім крилатий* [1, с. 264] і *Встань, помолись, ... / поклоняючись світлу, / Сонячний весь* [8, с. 59]; боготворять природу, напр.: *дуб стрільчаствовертий, ... / як бог упертий* [1, с. 189] та *І шепче дуб мені... / щось вічне і велике* [8, с. 9]. Крім того, в Б.-І. Антонича він молиться також зорям: *... молимся зорям дальнім, / щоб нам дали на світі цім / життя величне і страждальне* [1, с. 144]; весні: *Весні окриленій молись* [1, с. 181]; звеличує бурю і вітер, називаючи себе захопленим дитваком, вічним пілігримом. А в П. Сороки – насамперед лісу: деревам, звірам, птахам, комахам тощо, напр.: *Я такий милосердний стаю у селі, / Що молюся за душу вівса... / Хай святиться усе: і джмелиний політ, / І акафіст оси, і яса...* [8, с. 62], *готовий від ніжності згорати / До земної Божої краси* [8, с. 44].

Зазначимо, що об'єктивація концептуальної семантики значною мірою залежить від ідейно-тематичної спрямованості художніх текстів. Погоджуємося з дослідниками творчості Б.-І. Антонича в тому, що в його текстах «язичницька модель буття як надособистого космічного круговороту і християнська модель буття як особистого історичного шляху не синтезувалися» [7, с. 18]. А відтак, кожен з означених у них міфопросторів характеризується своїми богами. Зокрема, для Лісу – це *зелений бог рослин і звірів, ... / бог буяння й зросту* [1, с. 264], для Міста – *міщанський бог, що рахує зорі, душі і монети* [1, с. 203], для Ночі – *бог ляку, ... / столиций, хитрий бог, що все нове обличчя має* [1, с. 175]. Подібне, хоч і меншою мірою, спостерігаємо в поезиці П. Сороки, який боготворить насамперед ліс, що служить *не лише для очей і втіхи, / А й для спасіння вічної душі* [8, с. 13], де шпак править *Службу Божу / Аж до вечірньої пори* [8, с. 20], зауважуючи, що *всю цю лісову порцеляну створив всемогутній складув* [8, с. 65].

Загалом поетичним текстам обох авторів властиві глибина та багатовимірність їхнього художнього змісту, осягнення якого вимагає проникнення в його імпліцитні пласти. Прихованість враження ґрунтується на тому, що контекст забезпечує передавання та сприймання додат-

кових смислів, які виходять за межі імпліцитної семантики, хоча й спираються на неї. Так, в Б.-І. Антонича підтекст сигналізує про асоціативні зв'язки Бога з вірою, надією, правдою: *«Боже, чи ти знаєш, як нам віри треба... / Як блакитної квітки надії / як великої правди-сонця уночі, ... / як гармонії душі. / Боже, нам Об'явлення треба знову... / Хай почувємо ми Полум'яну Мову / в горючій куці»* [1, с. 216]; у П. Сороки – зі світлом: *Вигулькне сонце і тупне ногою / Світло постань! / Світло постане із Божого міту / Зоряних сфер / Так це було при сотворенні світу. / Так і тепер* [8, с. 59].

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Проведене дослідження показало, що проаналізований концепт «Бог» є позитивно маркованою когнітивно багатогранною лінгвоментальною одиницею, що демонструє як загальнонародне розуміння відповідного поняття, так

й індивідуально-авторське. Осмислення поняття Бога наснажувало і Б.-І. Антонича, і П. Сороку потужною енергетикою, спонукало до нових способів образотворення, не знаних раніше в українській релігійній поезії. Новаторські пошуки обох авторів у цій царині органічно вписуються в загальну естетично-світоглядну парадигму, в якій розвивається світова культура. Попри різні обставини, в яких довелося жити і творити двом митцям, вони у своїх творах відобразили художній світ, наповнений первісною сакральною таїною та високою християнською духовністю.

Усунення різних негативних чинників, що гальмували всебічне вивчення релігійних концептів в етносвідомості, сьогодні сприяє їхньому ґрунтовному аналізу. Подібні дослідження, присвячені подальшому студіюванню сакральних текстів, зокрема в когнітивному вимірі, в українській національній культурі, вважаємо перспективними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антонич Б.-І. Велика гармонія (Модерністична поезія ХХ ст.) / упоряд., передм., прим. Д. В. Павличка. Київ : Веселка, 2003. 350 с.
2. Бетко І. Українська релігійно-філософська поезія. Етапи розвитку. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Slaskiego, 2003. 240 с.
3. Великий тлумачний словник української мови / укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь : Перун, 2003. 1440 с.
4. Жайворонко В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
5. Кононенко В. Концепти українського дискурсу. Київ – Івано-Франківськ : Плай, 2004. 248 с.
6. Космеда Т. А., Плотнікова Н. В. Лінгвоконцептологія: мікроконцептосфера СВЯТКИ в українському мовному просторі. Львів : ПАІС, 2010. 408 с.
7. Новикова М. Міфосвіт Антонича / Антонич Б.-І. Вибране / ред.-упор. М. Н. Москаленко. Київ : Київська правда, 2003. С. 5-18.
8. Сорока П. Лісові псалми: Вірші. Тернопіль : Астон, 2012. 76 с.